Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi
Kasım 2025 (3), 1044-1064

Yenileyici (Rejeneratif) Turizm: Kavramsal Bir Derleme ve Dünyadan En İyi Örnekler

Feray YENTÜR[1]

Yenileyici (Rejeneratif) Turizm: Kavramsal Bir Derleme ve Dünyadan En İyi Örnekler

Öz

Yenileyici (rejeneratif) turizm, Türk turizm literatüründe yeni bir kavram olmakla birlikte küresel ölçekte giderek daha fazla tartışılmaktadır. Kitlesel turizmin olumsuz etkileri, yerel kültürlerin ticarileşmesi ve destinasyonların aşırı turizme maruz kalması nedeniyle ortaya çıkan bu yaklaşım, özellikle pandemi ve ekolojik krizler sonrası değişen turist tercihleri ve davranışları ile daha da önem kazanmıştır. Çalışmanın amacı, literatür taraması ve ikincil verilerle yenileyici turizmin tanımını yapmak, temel unsurlarını incelemek ve dünyadan en iyi uygulama örnekleri ile Türkiye için teorik ve pratik düzeyde yol gösterici olmaktır. Bu çerçevede, yenileyici turizmin temel prensip ve amaçları açıklanmakta; sürdürülebilir turizm ile farkları vurgulanmaktadır. Ayrıca, yenileyici turizmin uygulama alanları ve dünyadan örneklerle modelin nasıl hayata geçirildiği gösterilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yenileyici (rejeneratif) turizm, turizm gelişimi, turizmde sürdürülebilirlik, sorumlu turizm

Regenerative Tourism: A Conceptual Review and Global Best Practices

Abstract

Regenerative tourism is a new concept in Turkish tourism literature and is increasingly being discussed on a global scale. The negative impacts of mass tourism, the commercialization of local cultures, and the exposure of destinations to overtourism have led to the emergence of this approach, which has gained even more importance, especially with the changing tourist preferences and behaviors following the pandemic and ecological crises. The aim of the study is to define regenerative tourism through a literature review and secondary data, examine its fundamental elements, and provide theoretical and practical guidance for Türkiye using the best practice examples from around the world. In this context, the fundamental principles and objectives of regenerative tourism are explained, and the differences with sustainable tourism are emphasized. Additionally, the application areas of regenerative tourism and how the model has been implemented worldwide with examples are demonstrated.

Keywords: Regenerative tourism, tourism development, sustainability in tourism, responsible tourism

Makale Türü: Derleme Makale

Paper Type: Review Article

1. Giriş

Turizm denildiğinde herkesin aklına turkuaz sular, doğal güzellikler, tarihi yapılar, eğlenmek, seyahat etmek, dinlenmek gibi pek çok pozitif imge gelse de bu kitlesel insan hareketi bazen doğa ve yerel halklara ciddi zararlar verebilmektedir. Bu zararlar turistik destinasyonlarda bazen çarpık yapıların inşasına, aşırı trafiğe, kültürel dejenerasyona, kirliliğin artmasına, habitatın tahrip olmasına ya da yerli

[1] Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Ekonomi Üniversitesi, Uygulamalı Yönetim Bilimleri Yüksekokulu, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, feray.yentur@ieu.edu.tr, https:// orcid.org/ 0000-0003-1313-1600

Makale Gönderim Tarihi: 14.07.2025
Makale Kabul Tarihi: 23.10.2025

ve milli ekonomi ile değerlerin kaybına neden olabilmektedir. Dünya Turizm Örgütü'nün verileri 2024 yılında 1.4 milyar uluslararası turistin kaydedildiğini ve bu rakamın da pandemi öncesi seviyeye %99 oranında ulaştığını göstermektedir (UNWTO, 2024). Bu tablo turizmi dünyanın en büyük on endüstrisinden birine dönüştürürken etkileri azımsanmayacak sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Aşırı turizme maruz kalan tatil bölgeleri, artan atıklar, yerel topluluk ve kültürün ticarileşmesi, doğanın tahrip edilmesi bu etkilere örnek olarak verilebilir (Dilek & Dilek, 2023; Yıldız & Yarkıcı, 2024). Buna bir de sürdürülebilir turizmin sınırları, iklim krizi ve biyoçeşitlilik kaybı, pandemi ve sonrasında ortaya çıkan doğayla uyumlu yaşam biçimleri ve döngüsel sistemleri savunan yenilikçi yaklaşımlar eklenince sektörde zorunlu bir dönüşüm kaçınılmaz hale gelmiş ve yenileyici turizmin temellerini oluşturmuştur (Owen, 2007; Qu & Zollet, 2024; Rastegar, 2025).

Son yıllarda turizm alanında giderek daha fazla önem kazanan yenileyici turizm anlayışı, sürdürülebilir turizmin sınırlarını aşarak daha proaktif ve dönüştürücü bir yaklaşım sunmaktadır. Geleneksel sürdürülebilir turizm, çevresel ve kültürel kaynakların korunmasını hedefleyip, turizmi çoğunlukla pasif-koruyucu bir çerçevede ele alınırken; yenileyici turizm, doğal ve toplumsal ekosistemlerin aktif biçimde onarılmasını ve iyileştirilmesini amaçlamaktadır (Barut & Cizrelioğulları, 2025; Miedes-Ugarte & Flores-Ruiz, 2024). Bu yönüyle, yalnızca turizmin olumsuz etkilerini en aza indirmeye odaklanmakla kalmayıp, aynı zamanda yerel toplulukların refahını artırmayı, kültürel mirasın canlandırılmasını ve özgün değerlerin yeniden üretilmesini hedefleyen çok katmanlı bir yaklaşım sunmaktadır (Duxbury, Bakas, Vinagre de Castro & Silva, 2020). Yenileyici turizmin temelinde, insan-doğa ilişkisini yeniden tanımlayan ve turizmi ekolojik, ekonomik ve kültürel iyileşmenin bir aracı haline getiren bir anlayış yer almaktadır. Bu bağlamda hem biyokültürel çeşitliliğin korunması hem de topluluk temelli kalkınmanın desteklenmesi açısından güçlü bir potansiyel taşımakta; bu nedenle hem akademik çalışmalarda hem de uygulama alanlarında giderek daha fazla tartışılan ve benimsenen bir model olarak öne çıkmaktadır.

Yenileyici turizm, temelde yeni bir turizm türünden ziyade, uygulamadaki turizm pratiklerine yön vermeyi hedefleyen bütüncül ve dönüştürücü bir bakış açısını temsil etmektedir. Bu yaklaşım, turizm faaliyetlerini yalnızca bir ekonomik ilişki olarak görmenin ötesine geçerek, insan-doğa-toplum ilişkileri başta olmak üzere, sektörü yeniden şekillendirme potansiyeline sahip bir paradigma değişimi olarak değerlendirilmektedir. Bir başka ifadeyle, yenileyici turizm; çevresel tahribatın, toplumsal eşitsizliklerin ve kültürel erozyonun arttığı günümüzde, özellikle önümüzdeki beş yıl içinde gezegen sağlığının korunmasına yönelik atılacak adımların kritik önem taşıdığı bilinciyle hareket etmenin gerekliliğini vurgulamaktadır (Liburd & Duedahl, 2025; Planetary Health Check, 2024). Bu bağlamda, yalnızca mevcut durumu idare etmekle yetinmeyip, geleceği dönüştürme sorumluluğunu üstlenen bireyler, kurumlar ve topluluklar için bir yol haritası işlevi görmektedir. Yenileyici turizm; gezegenin ekolojik sınırlarını gözeten, yerel bilgi ve değerleri merkeze alan, toplulukların özneleşmesini destekleyen ve turistleri de bu dönüşümün aktif birer parçası haline getiren bir anlayışı teşvik etmektedir. Bu nedenle, turizm sektöründe sürdürülebilirlikten daha ileri bir adımı temsil ederek, ekolojik restorasyon, kültürel yeniden canlanma ve sosyal adalet hedeflerini entegre bir şekilde ele alan bütünsel bir dönüşüm çerçevesi sunmaktadır.

Bu çalışma uluslararası turizm literatüründe giderek daha fazla yer bulmaya başlayan yenileyici turizmin Türk turizm literatürüne kazandırılmasına yönelik bir katkı niteliğindedir. Kitlesel turizmin yol açtığı çevresel ve sosyo-kültürel sorunlar, pandemi sonrası değişen turist beklentileri ve ciddi boyutlara ulaşan ekolojik krizler, bu yaklaşımın önemini daha da artırmıştır. Çalışmanın amacı da literatür taraması ve ikincil verilerden yola çıkarak yenileyici turizmin tanımını ve temel ilkelerini ortaya koymak; sürdürülebilir turizm ile arasındaki farkları irdelemektir. Ayrıca dünyadan örnek uygulamalar incelenerek Türkiye bağlamında teorik ve pratik düzeyde yol gösterici çıkarımlar sunulmaktadır.

2. Yenileyici Turizm Kavramı

Yenileyici turizm kavramının kökenleri, yalnızca son yıllarda artan çevresel krizlerin değil, aynı zamanda COVID-19 pandemisinin küresel ölçekte yarattığı sarsıcı etkilerin de bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır (Paddison & Hall, 2024). Ekosistemdeki bozulmaların artık göz ardı edilemeyecek boyutlara ulaşması, iklim krizinin derinleşmesi ve doğal kaynakların tükenme riski, insanlığı doğayla olan ilişkisini yeniden düşünmeye zorlamıştır. Özellikle pandemi süreci, bireylerin yalnızca sağlığın değeri üzerine değil, aynı zamanda doğa ile kurdukları ilişkiyi, tüketime dayalı yaşam pratiklerini ve seyahat etme biçimlerini de sorgulamaya başladıkları bir kırılmaya neden olmuştur (Kabadayı & Kardeş, 2020; Kılıç, Aslan & Gövce, 2020). Bu sorgulama, yalnızca bireylerle sınırlı kalmamış; turizm sektörü de kendi faaliyetlerine eleştirel bir gözle yaklaşma fırsatı bulmuştur (Zaman, Aktan, Agrusa & Khwaja, 2022). Pek çok işletme bu süreçte hem geçmiş uygulamalarını değerlendirme fırsatı bulmuş, hem de operasyonel süreçlerini yeniden yapılandırarak daha verimli, daha esnek ve çevreye duyarlı bir yapıya evrilmenin yollarını aramıştır. Bir başka deyişle sektör, yeni koşullara uyum sağlama ve değişen değerler doğrultusunda dönüşüm yapma zorunluluğunun da farkına varmıştır.

Tüm bu gelişmeler, bireylerin ve kurumların yalnızca kendi çıkarlarını değil, ziyaret ettikleri ya da faaliyet gösterdikleri bölgelerin toplumsal ve ekolojik bütünlüğünü de gözetmeleri gerektiği yönünde güçlü bir farkındalık oluşturmuştur (Hussain, 2021). Böylece, yenileyici turizm anlayışı; sürdürülebilir turizmde olduğu gibi çevreye zarar vermemeyi hedeflemekle yetinmeyip, aynı zamanda ziyaret edilen bölgelerin ekolojik, kültürel ve ekonomik anlamda iyileştirilmesine katkı sunma hedefini ön plana çıkarmaktadır (Barut & Cizrelioğulları, 2025; Pollock, 2012). Bu yaklaşım, "iz bırakmadan seyahat etmek" anlayışının ötesine geçerek, gidilen yerin doğal ve toplumsal yapısını daha iyi bir durumda bırakmayı amaçlayan etik bir sorumluluğu ve felsefi bir dönüşümü temsil etmektedir (Bellato, Frantzeskaki, Fiebig, Pollock, Dens & Reed, 2022b).

Yenileyici turizm gezmek, görmek ve aynı zamanda anlamlı bir iz bırakmak felsefesinden hareketle tatil planlarına sadece "nereye gitmeli?" sorusu yerine, "nasıl gidilmeli ve nasıl katkı sağlanmalı?" diye de düşünülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Böylece turiste bireysel bir sorumluluk yüklerken, aynı zamanda da turizm endüstrisinin tüm paydaşları ile bu ihtiyaca cevap verecek bir yapıya kavuşması için yol haritası sunmaktadır. Bu noktada önemli olan turizmi tüm bileşenleri ile yaşayan bir sistem olarak kabul etmek, her aşamasında bilinçli seyahat anlayışını hayata geçirmek ve sınırlı olan doğal - kültürel kaynakların yenilenmesini destekleyerek iyileştirici, yenileyici / dönüştürücü bir döngü yaratmaktır (Bellato & Pollock, 2023; Bellato, Frantzeskaki & Nygaard, 2022a; Mang &Reed, 2012).

Yenileyici turizm, toplumlarının ve ekosistemlerin rejeneratif kapasitesini artırıcı, turistik destinasyonların gelişimini destekleyici ve net pozitif etkiler yaratma potansiyelini güçlendirici, dönüşümsel bir yaklaşım şeklinde tanımlanabilir. Yenileyici turizm, yalnızca turist sayısını artırmaya odaklanmak yerine, ekosistemlerin sağlığına dikkat ederek insan sağlığını ve refahını iyileştirmeyi vurgulamaktadır (Sheldon, 2022).

Yenileyici turizm, çevre üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirmenin ötesine geçen, seyahat ve keşfe yönelik sürdürülebilir bir yaklaşımı temsil etmektedir. Birincil amacı, ziyaretçilerin ziyaret ettikleri destinasyonlar üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmaları, destinasyonların canlanmasına ve yenilenmesine aktif olarak katkıda bulunmalarıdır. Kavram, yerel topluluklar ve ekonomiler üzerinde olumlu etkiler döngüsü yaratmayı ve sürdürülebilir yenilenmeyle sonuçlanmasını amaçlamaktadır (Cave & Dredge, 2021).

Yenileyici turizm, yalnızca çevreye zarar vermemeyi hedefleyen geleneksel sürdürülebilir turizm yaklaşımlarının ötesine geçerek; ziyaretçilerin, turizm sektörü paydaşlarının ve yerel halkın ortak sorumluluk bilinciyle hareket ettiği, destinasyonların sosyal, ekonomik ve ekolojik yönden iyileştirilmesini amaçlayan bütüncül ve proaktif bir turizm modelini temsil etmektedir. Bu anlayış,

ziyaret edilen bölgelerin yalnızca korunmasını değil, aynı zamanda aktif biçimde onarılmasını ve refah düzeylerinin artırılmasını hedeflemektedir. Temel ilke, bir destinasyonun ziyaret sonrasında, ziyaret öncesine kıyasla daha iyi bir duruma getirilmesi yönündeki etik ve sorumlu bir yaklaşıma dayanmaktadır. Bu doğrultuda, yenileyici turizmin iki temel hedefi öne çıkmaktadır; birincisi, topluluk temelli kalkınma anlayışını benimseyerek yerel halkın karar alma süreçlerine dahil edilmesi ve turizmden adil bir şekilde faydalanmasının sağlanmasıdır. İkincisi ise, turizmin sürdürülebilir bir kalkınma aracına dönüşmesini mümkün kılacak şekilde ekolojik, kültürel ve ekonomik dengeyi gözeten politikaların hayata geçirilmesidir. Yenileyici turizmin temel amaçları literatürde çeşitli çalışmalarda şu başlıklar altında toplanmaktadır (Alhitmi, Rahman & Bayram, 2024; Becken & Kaur, 2021; Bhalla & Chowdhary, 2022; Cave & Dredge, 2021; Tham & Sharma, 2023):

- Turistik bölgelerin yönetiminde çok aktörlü iş birliği: Kamu, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve yerel topluluklar arasında güçlü bir koordinasyon kurularak, karar alma süreçlerinde kapsayıcılık sağlanması.
- Sayısal büyüklükten çok niteliksel değerlerin öncelenmesi: Turist sayısındaki artışa odaklanmak yerine, ziyaretçilerin davranış kalıpları, harcama biçimleri ve yerel kültüre duyarlılık gibi niteliksel göstergelere önem verilmesi.
- Adil gelir dağılımı: Turizm gelirlerinin destinasyon içindeki tüm paydaşlara eşit ve adaletli biçimde dağıtılması, ekonomik faydanın tekelleşmesinin önlenmesi.
- Turizmin yaratabileceği olumlu etkilerin en üst düzeye çıkarılması: Ziyaretçiler ile yerel halk arasında anlamlı etkileşimlerin teşvik edilmesi ve sosyal bütünleşmeye katkı sağlanması.
- Ekolojik dönüşümün desteklenmesi: Turizm faaliyetlerinin doğa temelli çözümler ve çevresel restorasyon hedefleriyle uyumlu biçimde gerçekleştirilmesi.

Yenileyici turizm, ekosistemlerin restorasyonuna ve yenilenmesine aktif olarak katkıda bulunarak, yerel toplulukları destekleyerek ve hem ziyaretçiler hem de destinasyonlar için olumlu etkiler yaratarak geleneksel sürdürülebilirlik uygulamalarının ötesine geçmektedir. Bu çerçevede yenileyici turizm, doğrudan ekosistemlerin restorasyonuna katkı sunmayı, yerel kültürel pratiklerin korunarak yeniden canlandırılmasını ve ziyaretçilerin yalnızca gözlemleyen değil, dönüştüren aktörler haline gelmesini hedeflemektedir. Bu anlamda yenileyici turizm, olumlu ve kalıcı bir etki yaratmayı amaçlayan proaktif ve bütüncül bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Ziyaretçileri, gittikleri destinasyonlarda çevresel ve toplumsal fayda üretmeye aktif olarak katılmaya teşvik eden bu anlayış hem bireysel hem de kurumsal düzeyde dönüşüme katkı sunmayı istemektedir. Bu yönüyle, yalnızca bir turizm modeli değil, aynı zamanda etik bir yaklaşım ve uzun vadeli bir kalkınma stratejisi olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla yenileyici turizm, turizmin pasif bir tüketim eylemi olmaktan çıkarılıp, seyahat edenleri destinasyonların restorasyonuna ve iyileştirilmesine aktif olarak katılmaya, sürdürülebilir uygulamaları teşvik etmeye ve hem yerel topluluklara hem de çevreye fayda sağlamaya teşvik etmektedir (Ateljevic, 2020; Buckton vd., 2023; Iddawala & Lee, 2025; Legrand, Inversini, Laeis & Hindley, 2024). Böylece gezegenin ve toplumların iyileşmesine katkı sunan katılımcı bir pratik haline getirilmesini öngörmektedir.

3. Yöntem

Bu çalışmada mevcut bilginin derleme ve değerlendirilmesi amacıyla nitel araştırma yöntemine başvurulmuş olup; literatür taraması ve ikincil veri analizinden yararlanılmıştır. Veriler betimsel içerik analizi ile değerlendirilerek yenileyici turizmin temel prensipleri, amacı, kapsamı, sürdürülebilir turizmden farkları ve uygulama alanları tematik olarak sınıflandırılmıştır. Araştırmanın geçerliliğini ve güvenirliğini artırmak için Google Scholar, Scopus, Web of Science, TRDizin gibi akademik veri tabanlarında taranan hakemli dergilerde yayınlanan bilimsel makaleler, kitap veya kitap bölümleri ile

uluslararası kuruluşların yayınladığı resmi raporlar ve web adreslerine başvurulmuştur. Taramalar "yenileyici turizm", "yenileyici seyahat", "yenileyici turizmin iyi uygulama örnekleri" gibi anahtar kelimeler kullanılarak yapılmıştır. Yayınların ağırlıklı olarak son 5 yıla yığılması nedeniyle 2020-2025 yıl aralığı baz alınmıştır. Sadece kavramsal tanım ve gelişimi ortaya koymak adına az sayıda erken tarihli kaynaklara da yer verilmiştir. Ayrıca dünyadan iyi uygulama örneklerine yer verilerek Türkiye turizm sektörü için teorik ve pratik düzeyde yol gösterici bir çerçeve sunması amaçlanmıştır.

4. Yenileyici Turizmin Temel Prensipleri, Amacı ve Kapsamı

Yenileyici turizm, toplulukların ve destinasyonların gelişip büyümesi için gerekli koşulları aktif ve bilinçli bir şekilde yaratırken aldığından fazlasını geri veren, tüm paydaşlara net fayda sağlayan bir turizm olma prensibini benimsemektedir. Bu amaçla turizmi oluşturan doğal ve beşeri kaynakların sürdürülebilir ve yenilenebilir olmasını sağlamak için adımlar atmayı amaçlamaktadır. Yerel ekonomileri ve kültürleri canlandırmayı, biyolojik çeşitliliği korumayı ve ev sahibi toplumların ülkelerini ziyaret eden misafirlerine unutulmaz, otantik ama aynı zamanda dönüştürücü deneyimler paylaşmasına yardımcı olmayı vaat etmektedir. Bu hedeflere ulaşmak için turizmin dinamik bir ekosistem içinde gerçekleştiğini, insanların ve destinasyonların gelişmesi için gerekli koşulları yaratma sorumluluğu olduğunu ve ev sahibi topluluğun turizmin birincil etkeni olduğunu kabul etmek gerekmektedir (Corral-Gonzalez, Cavazos-Arroyo & García-Mestanza, 2023).

Yenileyici turizm uygulamalarında turistlerin, yerel toplulukla olan etkileşimlerinde sıcak karşılanma, aile üyesi gibi kabul edilme, bilgi paylaşımı, doğayla uyumlu bir yaşam tarzı ve her gün farklı aktivitelerle öğrenme deneyimleri özellikle ön plana çıkmaktadır. Turistler, ev sahibi toplulukların bilgi ve deneyimlerinden faydalanarak kültür, doğa ve gündelik yaşam pratikleri hakkında çok şey öğrenmektedir (Bhalla & Chowdhary, 2022). Ayrıca, ev sahibi topluluklar ve diğer turistlerle kurulan samimi ilişkiler ve kültürel paylaşımlar da turistlerin deneyimlerini zenginleştirmektedir. Böylece doğayla uyumlu, sürdürülebilir bir yaşam tarzı hakkında önemli kazanımlar elde etmektedirler. Birlikte çalışarak, doğayla iç içe yaşayarak, ekolojik dönüştürme ve üretim süreçlerine dahil olarak çok çeşitli bilgi ve beceriler edinmektedirler. Yenileyici turizm uygulamaları, kültürel mirasın korunması ve aktarılması konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Ziyaretçiler, kimi zaman geleneksel tarım ve ormancılık uygulamaları; kimi zaman yerel yemek kültürü, el sanatları ve yerel tarih gibi konularda zengin bir deneyim edinmektedirler (Lupton & Samy, 2022). Ev sahibi topluluk milli kültür ve yaşam tarzını samimi bir şekilde tanıtmakta, ziyaretçilerle bilgi ve deneyim paylaşımı gerçekleştirmektedir. Tüm bu faaliyetler, kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılması açısından önemli bir rol oynamaktadır.

Yenileyici turizm, bir dizi temel prensibe dayanmaktadır. Bunların başında ekosistemlerin, kültürel mirasın ve toplulukların onarımı gelmektedir. Bu turizm anlayışı, doğa ve toplumla olan ilişkinin yeniden tanımlanmasını, insan-merkezli yaklaşımlardan çıkarak daha bütüncül ve çok katmanlı bir etkileşim ağı kurulmasını gerektirmektedir. Yenileyici turizmin temel prensipleri şu şekilde özetlenebilir (Dredge, 2022; Hussain, 2021; Mathisen, Søreng & Lyrek., 2022; Pollock, 2019):

- Kültürel zenginleşme: kültürel mirasın turizm yoluyla ticarileştirilmesi yerine, yerel kimliklerin güçlendirilmesi ve yaşatılması
- Bütünsel refah: insanı, doğayı ve ekonomiyi aynı oranda önemseyen daha dengeli bir kalkınma yaklaşımının benimsenmesi
- Ortaklaşa değer yaratımı: turizm sitemini oluşturan unsurlar arasında sinerji ve denge yaratılması
- Ekolojik restorasyon: doğal çevrenin sadece korunması değil, aynı zamanda aktif olarak restore edilmesi güçlendirilmesi

- Dönüştürücü deneyim: turizm uygulamalarının sadece kısa vadeli ekonomik kazançlarının değil, sosyal-ekolojik sistemlerin uzun vadeli sağlığının gözetildiği planlamalarla yürütülmesi
- Toplumu güçlendirme: yerel halkın da karar alma süreçlerine aktif katılımının sağlanması ve turizm faaliyetlerinin topluluk yararına planlanması

Yenileyici turizmin bu çok boyutlu amaçlarına ve istenilen sonuçlara ulaşabilmesi için turist, hizmet sağlayıcılar ve yerel halkın birlikte ve aynı motivasyonla ortak bir vizyonu benimseyerek hareket etmesi büyük önem taşımaktadır. Tarafların birlikte hareket ettiği, karşılıklı öğrenme ve katkı esasına dayalı bu yaklaşım, turizmi yalnızca ekonomik bir faaliyet olmaktan çıkararak, yerel düzeyde sosyal dayanışmayı güçlendiren, çevresel onarıma katkı sunan ve kültürel kimliği yeniden inşa eden bir toplumsal dönüşüm aracı hâline getirir. Şekil 1 iyi bir yenileyici turizm deneyimi için her bir paydaşta olması gereken özellikleri özetlemektedir.

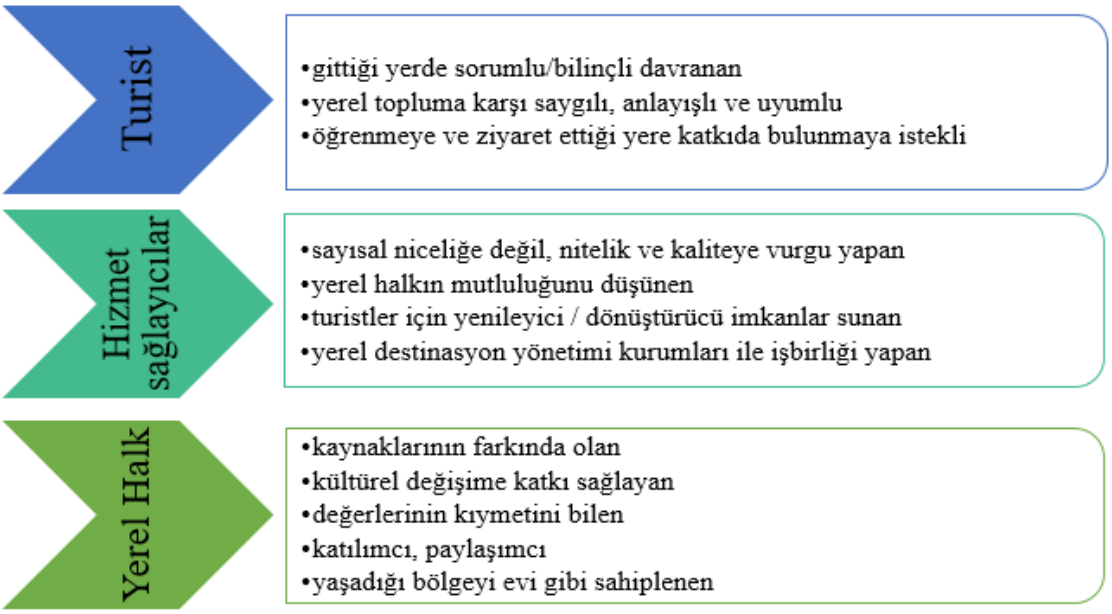

Şekil 1. Yenileyici turizmde paydaş özellikleri

Kaynak: Yazar

Şekil 1'den de anlaşılacağı üzere yenileyici turizm geleneksel turizm anlayışından farklı özellikler taşımaktadır. Geleneksel turizm ziyaretçi merkezli, talep odaklı; turizmin başarısının sadece ziyaretçi sayısı, ziyaretçi memnuniyeti ve turizm gelirine dayandığı, kapitalist-büyüme odaklı, ekonomik çıkarların ön planda olduğu bir anlayışı benimsemektedir. Yenileyici turizm ise, herkesin yararını ve refahını gözeten, turist kabul eden destinasyondaki yerli halkı birincil özne olarak gören, toplumun kültürel birikimi ve bilgisini merkezine alan, turizmi bağımsız bir ekonomik sektör olarak görmek yerine daha geniş bir ekosistemin parçası olarak kabul eden bir anlayış benimsemektedir (O'Dwyer, t.y.)

5. Yenileyici Turizm ile Sürdürülebilir Turizm Arasındaki Farklar

Sürdürülebilir turizm aşina olduğumuz bir kavramken, yenileyici turizm yeni bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Aralarında gerek amaç bakımından gerek hedeflenen çıktılar ya da toplumun katılımı ve uygulamalar bakımından önemli farklar bulunmasına rağmen çoğu zaman bu farklar gözden

kaçabilmektedir. Yenileyici turizm, klasik turizmin bir adım ötesine geçerek sadece sürdürülebilir olmanın yetmediğine vurgu yapmaktadır. Sürdürülebilirlikte "mevcut durumu koruma" esasına dayanırken, yenileyici turizm ise “mevcut durumu iyileştirme” prensibine dayanmaktadır (Alhitmi vd., 2024; Dragin-Jensena, Løfquistb & Hansenc, 2025).

Sürdürülebilirlik bozulmayı önleme etrafında dönerken, rejeneratif yaklaşımlar iyileştirme ve geliştirmeye odaklanmaktadır (Zaman, 2024). Kullanılan dil de iki yakaşım arasında farklılığı ortaya koymaktadır; sürdürülebilirlik koruma ve optimizasyonu vurgularken, rejeneratif hareket iyileştirme ve dönüştürme kavramlarına odaklanmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma hem sosyal hem de ekonomik olarak gelecek nesillerin ihtiyaçlarını tehlikeye atmadan günümüzün ihtiyaçlarını karşılamaktır. Benzer şekilde, sürdürülebilir turizm, ziyaret edilen topluluklar ve ortamlar için gelecekteki refahı tehlikeye atmadan günümüz turizminin başarısını sağlamayı amaçlarken, rejenerasyon öncelikle onarıcı amaçlara hizmet etmektedir (Gibbons, 2020). Yenileyici turizm yalnızca olumsuz etkileri en aza indirmeye çalışmakla kalmamakta, aynı zamanda yaşam koşullarını iyileştirmek için de aktif olarak çalışmaktadır. Sakinlerin sağlıklı ve iyi oluşu, kültürel bütünlüğü ve doğal değerler korunurken, zarar gören ekolojik ve sosyal yapıları düzeltmeye öncelik veren radikal bir strateji benimsenmektedir. Bu anlamda yenileyici turizm durumu iyileştirerek genel olarak olumlu bir fark yaratmayı amaçlamaktadır (Aquino, Falter & Fusté-Forne, 2024; Miedes-Ugarte & Flores-Ruiz 2024).

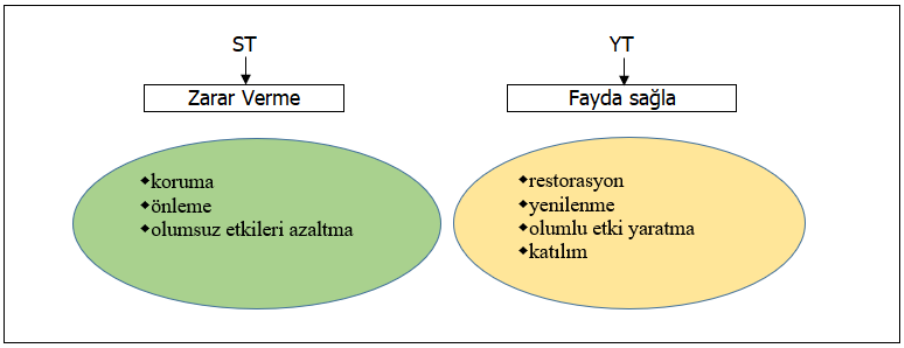

Şekil 2. Sürdürülebilir Turizm (ST) ile Yenileyici Turizmin (YT) Çalışma Prensibi

Kaynak: Yazar

Sürdürülebilir turizmde turizm sadece bir sektör olarak nitelendirilirken, yenileyici turizmde yaşayan bir sistem olarak görülmektedir (Everingham, Lai, Berlin, Bourne, Casey-Brown, Costaridis, ... & Smoother, 2023). Sürdürülebilir anlayış, uzun yıllar “zarar vermeyen” bir turizm modeli yaratmaya çalışmış, yani bir yere giderken doğaya, kültüre ya da yerel halka zarar vermeme amacına hizmet etmiştir. Örneğin plastik kullanmamak, suyu dikkatli tüketmek, yerel ürünleri tercih etmek gibi adımlar bu yaklaşımın parçasıdır. Örneklerden de anlaşıldığı üzere burada amaç genellikle “var olanı korumak” üzerine yoğunlaşmaktadır. Yani var olan kaynakları bozmadan devam ettirmek esasına dayanmaktadır. Ancak UNDP (European Union Development Program), WWF (World Wide Fund for Nature) ve European Climate Pact gibi pek çok doğa ve yaşam kuruluşu, resmi otoriteler ve araştırma merkezleri sadece korumanın yeterli olmadığını ifade etmektedir. İşte bu noktada yenileyici turizm devreye girmektedir. Bu yeni yaklaşım, bir adım daha ileri giderek korumanın ötesine geçmeyi, ziyaret edilen yerleri iyileştirmeyi, katkı sağlamayı vurgulamaktadır. Yani doğaya ve topluma sadece zarar vermemekle kalmayıp, orayı daha iyi bir hale getirme amacını taşımaktadır (Corral-Gonzalez vd., 2023). Somut bir örnek vermek gerekirse sürdürülebilir turizm kapsamında bir otel, odalara yerleştirdiği bilgi kartları ile su tasarrufu yapmaya veya geri dönüşüm sistemleri kurmaya odaklanırken, yenileyici turizm anlayışında aynı otelden, çevresindeki toprağı onarmaya yönelik permakültür bahçeleri kurması, yerel halkla birlikte üretim faaliyetlerine katılması ya da misafirlerini bu sürece dahil etmesi beklenmektedir.

İki turizm anlayışı arasındaki bir diğer fark ise katılım düzeyinde görülmektedir. Sürdürülebilir turizmde turist daha çok "bilinçli bir tüketici"dir ama hala tüketici kimliğini taşımaktadır. Yenileyici turizmde ise turist artık tüketici olmanın ötesine geçmekte ve bir "katılımcı"ya dönüşmektedir, hatta bazen bir gönüllü olabilmektedir. Yani sadece hizmet almakla kalmayıp; zamanını, emeğini ve bilgisini de paylaşmaktadır. Aynı şekilde yerli halkın turistle etkileşimi ve alışverişi yoğun seyretmektedir. Ayrıca sürdürülebilir turizm genelde çevresel odaklı bir yapıya sahiptir. Yani doğayı korumak ön planda tutulmaktadır (Romão, 2025). Yenileyici turizm ise hem doğayı hem de sosyal yapıyı gözetip onarmaktadır. Toplulukları güçlendirmeyi, kültürel değerleri onarmayı, yerel ekonomilere canlılık katmayı da hedeflemektedir (Hajarrahmah, McGehee & Soulard, 2024; Husamoglu, Akova, & Cifci, 2025). Özetle, sürdürülebilir turizm "zarar verme" sloganı ile hareket ederken yenileyici turizm "fayda sağla" prensibine dayanmaktadır. Bir diğer deyişle birinin gayesi korumakken, diğerininki onarmaktır.

Bu iki anlayış birbiri ile çelişkili gibi görünse de aslında birbirini tamamlamaktadır. Hatta sürdürülebilir turizmin yenileyici turizmin temellerini oluşturduğu söylenebilir. Ama günümüzde içinde bulunduğumuz çevresel ve sosyal krizler göz önüne alındığında, sadece korumak değil, aktif olarak iyileştirmek gerekliliği daha net anlaşılmaktadır. Bu yüzden de yenileyici turizm geleceğin turizm modeli olarak öne çıkmaktadır.

6. Yenileyici Turizmin Uygulama Alanları

Doğa alarm verirken birbiriyle bağlantılı olan çevre ve iklim krizleri, yaban hayatı ve ekosistemleri son sınırlarına kadar zorlamakta, tehlikeli eşik noktaları dünyanın yaşam destek sistemlerini ve toplumların istikrarını tehdit etmektedir (undp.org). Farklı ölçekteki resmi ve gayri resmi kuruluşlar bütün ülkeleri, küresel ölçekte aşırı tüketimi azaltmak hem yurt içi hem de yurt dışı faaliyetlerden kaynaklanan biyoçeşitlilik kaybını durdurarak gidişatı tersine çevirmek ve emisyonları azaltmak üzere bilinçlendirmeye çalışmaktadır. Durum umutsuz gibi görünse de otoriteler geri dönüşü olmayan noktayı henüz geçmediğimizi belirtmektedir (CarbonBrief, 2025; Global Footprint Network, 2025; IUCN, 2025; WWF, 2024). Doğa, iklim ve sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin küresel hedeflere ulaşmak için liderliğe; hükümetler, işletmeler ve toplumun tamamından gelecek büyük bir kolektif çabaya ihtiyaç duyulmaktadır (Bellato & Cheer, 2021; Duxbury vd., 2020; Mathisen vd., 2022; Pearson, Bardsley & Pütz 2024).

İklim değişikliği, yaban hayatı popülasyonundaki düşüş, mega yangınlar, aşırı avlanma, tatlı su kaynaklarındaki ciddi düşüşler, yağmur ormanlarının yok olması veya mercan resiflerinin kitlesel olarak ağarması, gıda güvenliği ve geçim kaynaklarına ilişkin sorunlar gibi örneklerini çoğaltabileceğimiz pek çok sorun direk olarak turizmden etkilenirken turizm üzerinde de etkiler yaratmaktadır (unwto.org). Dalış yapan turistler için balık türlerindeki azalma veya zarar görmüş mercanlar, yangına maruz kalmış bölgeler yüzünden küçülen yağmur ormanları, kasırga ve fırtınalardan aksayan uçuşlar ya da artan türbülanslardan etkilenen uçuş konforu, yine iklim değişikliğine bağlı eski tadı lezzeti olmayan yerel ürünler ve karlı gün sayısındaki düşüşler başta macera turizmi, kırsal turizm, ekoturizm, gastronomi turizmi, kış turizmi, yayla turizmi ve spor turizmi olmak üzere pek çok turizm türünü tehdit etmektedir.

Tüm bu olumsuzlukları tersine çevirmek isteyen yenileyici turizm modelinde özellikle yerel halkla iş birliği kuran, doğaya saygılı, hatta doğayı onaran turizm faaliyetleri öne çıkmaktadır. Örnek vermek gerekirse, bir tarım çiftliğinde gönüllü çalışmak, yağmur ormanlarının restorasyonuna dahil olmak, yerel yaban hayatını deneyimleyip öğrenerek korunmasına destek vermek, yerel halkla birlikte üretmek, ekolojik rejenerasyon projelerine katılmak vb. faaliyetlerin tümü bu anlayışın içinde yer almaktadır (Miedes-Ugarte &Flores-Ruiz 2024; Pollard, Rajendran, Sendjaya & Neesham, 2023; Sawu & Ridla, 2024). Yine sürdürülebilir çiftçilik ve tarım uygulamalarını hayata geçirmek, çölleşme veya kuraklık benzeri bozulmaya maruz kalmış toprakları restore etmek için çiftçiler ve turizm profesyonelleri arasında iş birliği yapmak yenileyici turizme örnek olarak verilebilir. Başka bir örnek ise,

yalnızca çevreyi korumakla kalmayıp aynı zamanda toplum için ekonomik fırsatlar da sağlayan ekolojik konaklama yerleri kurmak, yerel topluluklarla birlikte ekosistemi aktif olarak korumaktır (Alhitmi vd., 2024). Son olarak, bilinçsiz hayvan otlatmayı durdurarak veya yerel yaban hayatı türlerini yeniden tanıtarak biyolojik çeşitliliği restore etmek girişimlerini içeren uygulamalardan bahsedilebilir. Kimi zaman bu turizm türü eğitimle, doğayla, permakültürle ya da topluluklarla iç içe de olabilmektedir (Everingham vd. 2023). Her durumda, katılımcıdan sadece tüketen değil, aynı zamanda katkı sağlayan biri olması beklenmektedir. Topluluk liderliğindeki koruma girişimleri, yenilenebilir enerji ve sürdürülebilir altyapıların kurulması, kültürel koruma ve canlandırma çalışmaları ancak ve ancak yerel halk, turist, yerel yönetimler, destinasyon yönetim örgütleri ile sivil toplum kuruluşlarının ortak çabası ile mümkün olmaktadır (Fusté-Forné &Hussain, 2022; Tham & Sharma, 2023).

7. Dünyadan Yenileyici Turizm Uygulamalarına Örnekler

Corral-Gonzalez vd.'nin (2023) yenileyici turizmi konu alan bibliyometrik analizinde, bu alanda yapılan araştırmaların 2020 yılından sonra hız kazandığı görülmektedir. Tematik olarak irdelendiğinde yayınların teorik bağlamda yenileyici turizm olgusunun kavramsallaştırılması (Ateljevic, 2020; Bellato & Pollock, 2023), yenileyici düşüncenin turizm destinasyonlarına adaptasyonu (Duxbury vd., 2020; Major & Clarke, 2022), turizm endüstrisi için yenileyici model önerileri (Alhitmi, Rahman & Bayram, 2024), yenileyici seyahat (Dwyer, 2018; Mang & Reed, 2012; Matunga, 2020), sürdürülebilir turizmin yenileyici turizme evrilmesi (Luong vd., 2023; Pollock, 2012; Reed, 2007), iklim değişikliği (Duarte vd., 2024; Hussain, 2023) ve yavaş turizm (Correra, 2025; Hall, Paddison, & Crawforth, 2025) ile ilişkilendirilen çalışmalar olduğu görülmektedir.

Yenileyici turizm anlayışı, farklı coğrafyalarda çeşitli ölçeklerde hayata geçirilmekte ve her bir örnek kendi ekolojik, kültürel ve ekonomik bağlamına göre şekillenmektedir. Bu anlayışa örnek teşkil eden bazı başarılı uygulamalar şu şekilde listelenebilir (CBI, 2022; Nicholls, 2022; WTTC, t.y.; Wray, 2020):

New Zealand – Regenerative Travel Movement: Yeni Zelanda, "Tiaki Promise" adlı ulusal girişimiyle ziyaretçilere yalnızca çevreye saygı duymayı değil, aynı zamanda ziyaret ettikleri yerlerin ruhunu korumayı, topluluklara katkı sunmayı ve doğal kaynakları gelecek nesiller için onarmayı taahhüt ettirmektedir. Bu program hem turizm kampanyalarına entegre edilmiştir hem de yerel işletmelerin yenileyici ilkelere göre sertifikalandırılmasını desteklemektedir.

Costa Rica – Ekoturizmin Ötesinde Bir Yenileyici Model: Kosta Rika, uzun süredir sürdürülebilir turizmde öncü ülkelerden biri olarak bilinmekle birlikte, son yıllarda tarım arazilerinin ormana dönüştürülmesi, biyolojik çeşitliliğin korunması ve yerel halkın aktif katılımı gibi uygulamalarla yenileyici turizmi öncelikli bir kalkınma stratejisi haline getirmiştir. Ayrıca, "Pura Vida" yaşam felsefesi, yerel turizm deneyimlerine etik ve topluluk odaklı bir çerçeve sunmaktadır. Kosta Rika'nın güneybatı kesimindeki Osa Yarımadası, ülkenin en vahşi, biyolojik çeşitliliğe sahip bölgelerinden biridir ve 1.000 dönümlük özel bir yağmur ormanı rezervinin içindeki Lapa Ríos Lodge bu bölgede ormanın restorasyonuna yardımcı olmak ve bu restorasyon sürecine bilgi ve aktif katılım sağlamak için ziyaretçileri eğitmektedir.

Scotland – North Highland Initiative & Tourism Declares Climate Emergency: İskoçya'da kırsal kalkınmayı destekleyen "North Highland Initiative" gibi projeler hem doğal alanların korunmasına hem de bu alanlarda yaşayan toplulukların ekonomik olarak güçlenmesine katkı sunmaktadır. Yenileyici turizmi benimseyen yerel işletmeler, karbon nötr uygulamaları teşvik etmekte ve gelen ziyaretçileri habitat restorasyonuna doğrudan dahil etmektedir.

Havai, ABD – Mālama Hawai'i Programı: Hawai'i'de başlatılan Mālama Hawai'i girişimi, ziyaretçilere yerel kültüre katkı sağlayacak gönüllü projelerde yer alma çağrısı yapmaktadır. Deniz temizliği, yerel tarım projelerine destek, yerli bitki örtüsünün restorasyonu gibi etkinliklerle ziyaretçiler aktif olarak

destinasyonun iyileştirilme sürecine katılmaktadır. Programın temelinde, ziyaretçilerin ev sahibi kültüre karşılık vermesi anlamına gelen "mālama" ilkesi bulunmaktadır.

Filipinler – Daha iyi bir Boracay için yemin: Filipinler Hükümeti, yenileyici turizm odaklı bir altyapı oluşturmak için Boracay'ı altı ay boyunca kapatmıştır. Bu süreçte adayı sakinler ve ziyaretçiler için daha temiz ve sürdürülebilir bir destinasyona dönüştürerek yeniden yapılandırmıştır. Boracay'a seyahat eden turistler "daha iyi bir Boracay için yemin ederek", adayı hem yaşanılır hem de ziyaret etmek için uygun bir yere dönüştürmek için adanın korunmasına aktif olarak yardımcı olmayı taahhüt etmektedir.

Myanmar: Uluslararası bir tur operatörü olan Intrepid Travel, Myanmar'da topluma ve destinasyona fayda sağlamak için özel olarak tasarlanmış topluluk temelli bir turizm deneyimi sunmaktadır. Intrepid ve Myanmar'daki kâr amacı gütmeyen ActionAid arasında ortak bir projeye imza atılarak Myaing'de topluluk temelli bir turizm kulübesi hayata geçirilmiştir. Bu proje Myaing yakınlarındaki köylerde yoksulluk içinde yaşayan topluluklara alternatif bir gelir elde etme ve bir topluluk olarak büyüme fırsatı vermek için dünyanın dört bir yanından gelen gezginlere Myanmar'daki kırsal yaşam hakkında gerçek bir içgörü sağlama fırsatı sunmaktadır. Ayrıca şirket, 2020'de on yıllık karbon nötr taahhüdünü de bir üst seviyeye taşıyarak artık CO2 emisyonlarının %125'ini telafi etme ve böylece varış noktasını eskisinden daha iyi hale getirme hedefini güçlenmiştir.

Hollanda - Gelişen bir şehir olan Amsterdam için Doughnut modeli: Amsterdam gezegenin sınırlarına saygı duyarken tüm vatandaşlar için gelişen, yenileyici ve kapsayıcı bir şehir olma vizyonu ile sistemsel dönüşümün öncülerinden biri olmaya çalışmaktadır. Bu ruhla Amsterdam Şehri, böyle bir dönüşümü hedefleyen şehirlerle çalışan C40, Circle Economy ve Doughnut Economics Action Lab arasındaki bir iş birliği olan Gelişen Şehirler Girişimi'ne (TCI) katılmıştır. Doughnut'la modele dönüştürülen bu yapıda iç halka şehrin sakinlerinin asgari yaşam standartlarını gösterirken dış halka Amsterdam'ın başa çıkmak zorunda olduğu ancak şu anda aştığı ekolojik sınırlarını göstermektedir. İkisinin arasındaki hamur ise ekonomik faaliyetin herkesin temel ihtiyaçlarını karşıladığı, ancak gezegenin sınırları içinde kaldığı yeri göstermektedir. Bu model, 2020 yılının Nisan ayında ilk kez Amsterdam tarafından turizmle ilgili kararların başlangıç noktası olarak kullanılmıştır.

Walkers Reserve, Barbados: Barbados'ta bir zamanlar bir taş ocağı olan Walker's Reserve, gelişen bir eko-tarım merkezine dönüştürülmüştür. Yenileyici tarım uygulamaları kullanılarak, bölge restore edilmiş yaşam alanları, gelişen yerel bitki örtüsü ve hayvan türleri ve arıcılık ve doğa atölyeleri gibi toplum odaklı girişimler sunmaktadır. Bu dönüşüm, turizmin ekolojik yenilenmeyi ve kültürel bağlantıyı desteklediğine bir örnektir.

Finlandiya: COVID-19 öncesinde Finlandiya, ziyaretçilerden "bir Fin gibi olmaya söz verin, içeriden yavaşlayın" sloganıyla bir turizm kampanyası başlatmıştır. Dünya Mutluluk Raporu tarafından beş yıldır gezegenin en mutlu ülkesi seçilen ülkede bugün yenileyici seyahati desteklemek için daha ayrıntılı yönlendirmeler yapılmaktadır. Sürdürülebilir Seyahat Finlandiya, Finlandiya'nın doğal güzelliğini ve Fin kültürünü koruyup muhafaza etmektedir. İşletmelerin sertifikalandırılması hem yerel halkı hem de ziyaretçileri eğitmeye yardımcı olmakta, tüm destinasyonların en az %51'inin Sürdürülebilir Seyahat Finlandiya tarafından sertifikalandırılmış turizm operatörüne sahip olması gerekmektedir. Turistlerden de seyahatlerini planlarken sertifika aramaları ve aralarından seçim yapabilecekleri iki benzer operatör varsa Sürdürülebilir Seyahat Finlandiya akreditasyonuna sahip olanı seçmeleri istenmektedir.

Tüm bu örneklerden de anlaşılacağı üzere, yenileyici turizm yalnızca teorik bir yaklaşım olmakla kalmayıp, farklı bağlamlarda uygulanabilirliğinin mümkün ve etkili olduğu anlaşılmaktadır. Her biri, turistlerin yalnızca tüketen değil, dönüştüren birer aktöre dönüşebileceğini kanıtlayan güçlü modeller olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu örnekler aynı zamanda yenileyici turizmin yalnızca çevresel değil aynı zamanda sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlarda da uygulanabilir olduğunu ortaya koymaktadır. Doğa dostu üretim süreçlerinin desteklenmesi; kültürel çeşitliliğin korunması, yerel ve toplumsal boyutta

kalkınmanın sağlanması gibi amaçlara hizmet eden bu girişimlerin ortak noktası, turizmi dönüştürücü ve onarıcı bir araç olarak kullanmalarıdır. Yenileyici turizm anlayışının başarısı büyük oranda yerel bilgi birikimi, topluluk temelli örgütlenme ile turizme aktif katılım ve destek ile mümkün olmaktadır.

8. Türkiye Bağlamında Tartışma ve Politika Önerileri

Küresel turizm trendlerine uyum sağlamak özgün değerlerin görünürlüğü, turizmin niteliği ve uluslararası ölçekte rekabet gücünü artırma açısından önemlidir. Bu çalışma da bu trendlerden biri olan yenileyici turizm kavramını teorik ve pratik düzeyde tartışmaktadır. Böylece Türkiye'de turizmin turist sayısı ve ekonomik girdi odaklı olmanın ötesine geçerek turizmin geleceğini merkeze alan bir yaklaşıma evrilmesi hedeflenmektedir. Bu yaklaşım kırsal kalkınmanın desteklenmesi, kültürel mirasın sürdürülebilirliği ve turizm hareketliliğinin dengeli dağılımı açısından da önemlidir.

Yenileyici turizm yaklaşımının dünyada farklı şekillerde uygulandığı görülmektedir. Bu örneklerin Türk turizm sektörü için örnek teşkil etmesi amaçlanmaktadır. Türkiye'de turizm sektörünün ağırlıklı olarak kitle turizmine dayanması ve kıyı destinasyonlarında yoğunlaşması doğal kaynakların yetersiz kalmasına, yerel kültürlerin ticarileşmesine ve turizm gelirlerinin bölgesel dağılımında eşitsizliklere neden olmaktadır. Buna karşın Türkiye, sahip olduğu zengin biyolojik çeşitliliği, köklü kültürel mirası, gastronomik zenginliği ve kırsal turizm potansiyeli ile yenileyici turizmin uygulanması için gerekli kaynaklara sahiptir.

Dünyadan yenileyici turizm uygulamalarına verilen örnekler incelendiğinde, ortak paydada güçlü çevresel politikalar, topluluk temelli örgütlenme modelleri ve sertifikasyon mekanizmaları dikkat çekmektedir. Türkiye'de ise sürdürülebilirlik konusunda uygulamalar mevcut iken, yenileyici anlayış prensiplerinin yaygın olmadığı dikkat çekmektedir. Bu nedenle, Türkiye'de yenileyici turizm anlayışının gelişmesi için paydaşlar arasında güçlü bir iş birliği gereklidir. Bu iş birliği kapsamında yapılacak yasal düzenlemeler, girişimler ve gönüllülük anlayışı kavramın benimsenmesi ve sonuç almada etkili olacaktır. Özellikle yavaş turizm, yavaş gıda akımları, doğa temelli turizm modelleri ile TaTuTa çiftlikleri pilot uygulamalarda öncelikli olarak sürece dahil edilmelidir. Bu konuda kamu otoritelerinin geliştireceği ulusal ve bölgesel stratejiler, sertifikasyonlar, eğitimler ve teşvik mekanizmaları yenileyici turizm anlayışının benimsenmesini ve içselleştirilmesini sağlayacaktır.

9. Sonuç

Günümüz dünyasında turizmin yalnızca ekonomik büyüme odaklı değil, aynı zamanda çevresel ve toplumsal sorumluluk taşıyan bir sektör olarak yeniden şekillenmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu dönüşüm ihtiyacına yanıt olarak ortaya çıkan yenileyici (rejeneratif) turizm anlayışı, sürdürülebilir turizmin ötesine geçerek, ziyaret edilen destinasyonlarda onarıcı ve dönüştürücü etkiler yaratmayı hedeflemektedir. Kavramsal olarak, yalnızca zarar vermemeyi değil, aksine ziyaret edilen yerleri daha iyi bir duruma getirmeyi amaçlayan bu yaklaşım; doğal çevrenin restorasyonu, kültürel mirasın korunması, yerel halkın güçlendirilmesi ve biyokültürel çeşitliliğin desteklenmesi gibi çok boyutlu hedefler taşımaktadır.

Yenileyici turizm, turistin pasif bir tüketici değil; aktif bir katılımcı, öğrenen bir birey ve hatta bulunduğu çevrede dönüşümün etkin bir parçası olmasını teşvik eden bir model önermektedir. Bu yaklaşım, klasik kitle turizminin aksine, ziyaretçilerin yalnızca deneyim tüketmekle kalmayıp, aynı zamanda gittikleri yerin doğal, kültürel ve toplumsal dokusuna anlamlı katkılarda bulunmasını hedefler. Bu bağlamda, yerel halkın, hizmet sağlayıcıların ve turistlerin karşılıklı etkileşim ve iş birliği içerisinde çalışması, bu modelin başarısı açısından kritik öneme sahiptir. Yerel toplulukların karar alma süreçlerine aktif olarak katılması, kendi kültürel değerlerini koruyarak kalkınmaları ve bu süreçte turistlerin aracı değil, ortak olarak görülmesi, bu modelin temel yapı taşlarını oluşturmaktadır.

Yenileyici turizm aynı zamanda, sürdürülebilirlik anlayışının ötesine geçen bir paradigma değişimini temsil eder. Sürdürülebilir turizm genellikle zararların en aza indirilmesi ya da mevcut kaynakların korunması çerçevesinde tanımlanırken, yenileyici turizm bu noktadan bir adım öteye giderek, ekolojik sistemlerin iyileştirilmesini, toplumsal yapıların yeniden canlandırılmasını ve yerel ekonomilerin direnç kazanmasını amaçlar. Bu sayede, sadece mevcut durumu korumakla kalmaz, aynı zamanda uzun vadeli ekolojik, ekonomik ve sosyal bağlamda bütüncül bir refah yaratma potansiyeline sahiptir.

Yenileyici turizm, destinasyon tabanlı, toplum merkezli ve çevre odaklı, aşağıdan yukarıya bir yaklaşım gerektirmektedir. Destinasyonun ekolojik ve kültürel özgünlüğünü dikkate alırken, destinasyonun kendine özgü ihtiyaçları, kaynakları ve toplumsal dinamiklerini de göz önünde bulundurmalıdır. Bu durum evrensel turizm modelleri yerine destinasyona özgü stratejiler geliştirilmesini gerektirmektedir. Aynı zamanda bu model, toplum merkezli bir çerçevede, yerel aktörlerin güçlendirilmesini ve özneleştirilmesini hedeflemektedir. Yalnızca turist memnuniyetine odaklanan değil, tüm paydaşların faydasını gözeten bir yapının inşasını gerektirmektedir. Dahası, çevre odaklı yaklaşımlar, doğaya zarar vermeyen değil, doğayı iyileştiren pratiklerin hayata geçirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu da yalnızca çevresel etkilerin azaltılmasıyla değil, toprak sağlığının artırılması, su kaynaklarının korunması ve biyoçeşitliliğin desteklenmesi gibi daha derin ekolojik müdahaleleri içermektedir.

Yenileyici turizm, turizmin küresel ölçekte lokomotif sektörlerden biri olarak değişen ve dönüşen bir dünya yaratmada sahip olacağı yaygın etkiyi kabul ederek hasarı azaltmanın ötesine geçme prensibine dayanmaktadır. Destinasyonlarla ve topluluklarla daha derin, daha anlamlı ve daha sürdürülebilir bir etkileşim için gerekli koşulları hazırlamaktadır. Çalışmada ortaya konan teorik çerçeve ve uygulama örnekleri, yenileyici turizmin küresel düzeyde giderek daha fazla benimsenen bir model haline geldiğini göstermektedir. Türkiye açısından değerlendirildiğinde ise, yerel kaynakların korunması, kırsal kalkınmanın desteklenmesi, kültürel değerlerin yaşatılması ve alternatif turizm türlerinin yaygınlaştırılması açısından önemli bir fırsat sunmaktadır. Dolayısıyla, geleceğin turizm politikalarında yenileyici yaklaşımların benimsenmesi, sadece turizm sektörünün değil, bütüncül kalkınma hedeflerinin de gerçekleştirilmesi açısından stratejik bir gereklilik olarak değerlendirilmelidir.

Bu anlayışın ne şekilde gelişmeye devam edeceği ve küresel turizm endüstrisi için ortaya çıkacak uzun vadeli sonuçları ve faydaları görmek için somut verilere ve araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Gelecekteki çalışmalar Türkiye'den yenileyici turizm örnekleri ile farklı turizm türlerindeki uygulamalarına; diğer ülkelerle karşılaştırmalı çalışmalara, konu ile ilgili farklı paydaş görüşlerine ve yenileyici turizmin uygulamadaki turizm anlayışını kolaylaştıran ya da bu anlayış ile çelişen yönlerine yönelik araştırmalar gerçekleştirebilir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışmada editoryal iyileştirmeler için yapay zekâ kullanılmıştır. Ayrıca yapay zekâ tarafından önerilen veri, atıf veya öneriler doğrudan alınmamış, tüm kaynaklar yazar tarafından tek tek doğrulanmıştır. Araştırma akışı, içerik ve bulguların yorumlanması ise tamamen yazar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Yazarın Makaleye Olan Katkısı

Yazarın makaleye katkı oranı %100'dür.

Destek Beyanı

Araştırmada herhangi bir kişi veya kurumdan destek alınmamıştır.

Çıkar Beyanı

Bu çalışmada kişi veya kurumlar ile herhangi bir çıkar çakışması bulunmamaktadır.

Kaynaklar

Alhitmi, H. K., Rahman, E. Z., & Bayram, G. E. (2024). Regenerative Tourism–The Concept of Moving Beyond Responsible and Sustainable Tourism. Alnoor, A., Bayram, G.E., XinYing, C. and Shah, S.H.A. (Ed.s), The Role of Artificial Intelligence in Regenerative Tourism and Green Destinations, Emerald Publishing Limited, 33-50.

Aquino, J., Falter, M., & Fusté-Forné, F. (2024). A community development approach for regenerative tourism in the Nordics: Lifestyle entrepreneurs towards a placed-based research agenda. Journal of Tourism Futures, 1-13. https://doi.org/10.1108/JTF-06-2023-0148

Ateljevic, I. (2020), "Transforming the (tourism) world for good and (re)generating the potential 'new normal'", Tourism Geographies, Vol. 22 No. 3, pp. 467-475, doi: https://doi.org/10.1080/14616688.2020.1759134.

Ateljevic, I., & Sheldon, P. J. (2022). Guest editorial: Transformation and the regenerative future of tourism. Journal of Tourism Futures, 8(3), 266-268. DOI 10.1108/JTF-09-2022-284.

Barut, S., & Cizrelioğulları, M. N. (2025). Turistik Destinasyonlarda Yenileyici Turizm Anlayışının Yaygınlaştırılması. 8th Eurasian Conference on Language & Social Sciences (ECLSS2025), February 22 - 23, 2025, Pen Research Institute, Illinois, USA, p. 397-405.

Becken, S., & Kaur, J. (2021). Anchoring "tourism value" within a regenerative tourism paradigm–a government perspective. Journal of Sustainable Tourism, 30(1), 52-68. DOI: 10.1080/09669582.2021.1990305.

Bellato, L., & Cheer, J. M. (2021). Inclusive and regenerative urban tourism: Capacity development perspectives. International Journal of Tourism Cities, 7(4), 943-961. https://doi.org/10.1108/IJTC-08-2020-0167.

Bellato, L., Frantzeskaki, N., & Nygaard, C. A. (2022a). Regenerative tourism: A conceptual framework leveraging theory and practice. Tourism Geographies, 25(4), 1026–1046. DOI: 10.1080/14616688.2022.2044376.

Bellato, L., Frantzeskaki, N., Fiebig, C. B., Pollock, A., Dens, E., & Reed, B. (2022b). Transformative roles in tourism: adopting living systems' thinking for regenerative futures. Journal of Tourism Futures, 8(3), 312-329. https://doi.org/10.1108/JTF-11-2021-0256.

Bellato, L., & Pollock, A. (2023). Regenerative tourism: A state-of-the-art review. Tourism Geographies, 1-10. https://doi.org/10.1080/14616688.2023.2294366.

Bhalla, R., & Chowdhary, N. (2022). Green workers of Himalayas: evidence of transformation induced regeneration. Journal of Tourism Futures, 8(3), 380-392. https://doi.org/10.1108/JTF-12-2021-0273.

Buckton, S. J., Fazey, I., Sharpe, B., Om, E. S., Doherty, B., Ball, P., Denby, K., Bryant, M., Lait, R., Bridle, S., Cain, M., Carmen, E., Collins, L., Nixon, N., Yap, C., Connolly, A., Fletcher, B., Frankowska, A., Gardner, G., … Sinclair, M. (2023). The regenerative lens: A conceptual framework for regenerative social-ecological systems. One Earth, 6(7), 824–842. https:// doi.org/ 10.1016/ j.one ear.2023.06.006

CarbonBrief (2025). COP16: Key outcomes agreed at the resumed UN biodiversity conference in Rome. https://www.carbonbrief.org/cop16-key-outcomes-agreed-at-the-resumed-un-biodiversity-conference-in-rome/ adresinden 10.09.2025 tarihinde alınmıştır.

Cave, J., & Dredge, D. (2021). Regenerative tourism needs diverse economic practices. Lew, A. A., Cheer, J. M., Brouder, P., Mostafanezhad, M. (Ed.s), Global tourism and COVID-19, Routledge, pp. 49-59.

CBI (2022). Regenerative tourism: moving beyond sustainable and responsible tourism. https://www.cbi.eu/market-information/tourism/regenerative-tourism#_msocom_1 adresinden 03.06.2025 tarihinde alınmıştır.

Corral-Gonzalez, L., Cavazos-Arroyo, J., & García-Mestanza, J. (2023). Regenerative tourism: A bibliometric analysis. Journal of Tourism, Heritage & Services Marketing, 9(2), 41-54. https://doi.org/10.5281/zenodo.10539722.

Correra, C. (2025, June). Exploring Slow Tourism: Integration Between Mobility, Heritage, and Landscape Regeneration. In International Conference on Computational Science and Its Applications (pp. 111-121). Cham: Springer Nature Switzerland.

Dilek, N. K., & Dilek, S. E. (2023). Çevre Dostu Bir Anlayış Olarak Aşırı Turizme Karşı Rejeneratif Turizm: Kavramsal Bir Değerlendirme. Journal of Current Debates in Social Sciences (CUDES), 6(2023 Özel Sayı 1), 53-62. DOI: 10.29228/cudes.68729.

Dragin-Jensena, C., Løfquistb, K., & Hansenc, A. S.(2025). Towards regenerative tourism? Insights and experiences from Danish Destination Management Organizations. Journal of Arctic Tourism, 3(1), 11-24. DOI: 10.33112/arctour.3.1.3.

Dredge, D. (2022). Regenerative tourism: Transforming mindsets, systems and practices. Journal of tourism futures, 8(3), 269-281. DOI 10.1108/JTF-01-2022-0015

Duarte, C. M., Cousins, R., Ficociello, M. A., Williams, I. D., & Khowala, A. (2024). Advancing global climate and biodiversity goals through regenerative tourism. Sustainability, 16(20), 9133.

Duxbury, N., Bakas, F. E., Vinagre de Castro, T., & Silva, S. (2020). Creative tourism development models towards sustainable and regenerative tourism. Sustainability, 13(1), 2. https://doi.org/10.3390/su13010002.

Dwyer, L. (2018). Saluting while the ship sinks: the necessity for tourism paradigm change. Journal of Sustainable Tourism, 26(1), 29-48. http://dx.doi.org/10.1080/09669582.2017.1308372

European Climate Pact (2025). European Climate Pact: Together in Action. https://climate-pact.europa.eu/articles-and-events/pact-articles/european-climate-pact-together-action-2025-03-31_en 22.05.2025 tarihinde ziyaret edildi.

Everingham, P., Lai, P., Berlin, L., Bourne, H., Casey-Brown, J., Costaridis, P., ... & Smoother, B. (2023). Future thinking through regenerative tourism education in Samoa: Experiential learning perspectives with Australian university students. Journal of Responsible Tourism Management, 3(2), 84-99. DOI: 10.47263/JRTM.03-02-06.

Fusté-Forné, F., & Hussain, A. (2022). Regenerative tourism futures: a case study of Aotearoa New Zealand. Journal of tourism futures, 8(3), 346-351. DOI 10.1108/JTF-01-2022-0027.

Gibbons, L. V. (2020). Regenerative—The New Sustainable? Sustainability, 12(13), 5483. https://doi.org/10.3390/su12135483.

Global Footprint Network (2025). The Global Footprint Network approach. https://www.footprintnetwork.org/2025/02/01/our-approach/ adresinden 10.09.2025 tarihinde alınmıştır.

Hajarrahmah, D., McGehee, N. G., & Soulard, J. (2024). The road to success: Tourism social entrepreneurs' quest for regenerative tourism. Annals of Tourism Research, 108, 103818, 1-17. https://doi.org/10.1016/j.annals.2024.103818.

Hall, J., Paddison, B., & Crawforth, D. (2025). Slowing-down tourism in heritage cities: The role of independent businesses in achieving just and regenerative futures. Tourism Planning & Development, 1-21.

Husamoglu, B., Akova, O., & Cifci, I. (2025). Regenerative stakeholder framework in tourism. Tourism Review, 80(2), 433-455. DOI10.1108/TR-12-2023-0889.

Hussain, A. (2021), "A future of tourism industry: conscious travel, destination recovery and regenerative tourism", Journal of Sustainability and Resilience, 1(1), 1-10. https://digitalcommons.usf.edu/jsr/vol1/iss1/5.

Hussain, A. (2023). Climate change commitments and challenges to achieve regenerative tourism: A case of Aotearoa New Zealand. Journal of Sustainability and Resilience, 3(2), 1.

Iddawala, J., & Lee, D. (2025). Regenerative Tourism: Context and Conceptualisations. Tourism Planning & Development, 1–31. https://doi.org/10.1080/21568316.2025.2527614

IUCN (2025). Powering transformative conservation. https://iucn.org/events/large-event/iucn-world-conservation-congress-2025 adresinden 10.09.2025 tarihinde alınmıştır.

Kabadayı, M., & Kardeş, N. (2020). Kovid-19'un (Koronavirüsün) yerli turist davranışı ve seyahat eğilimlerine etkileri. Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, 4(4), 3703-3719.

Kılıç, B., Aslan, H., & Gövce, M. (2020). Covid-19 sonrası turistik tüketim tutumu. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(COVID-19 Special Issue), 554-570.

Legrand, W., Inversini, A., Laeis, G., & Hindley, C. (2024). From sustainable to net positive hospitality. International Encyclopedia of Business Management, 440-447. https:// doi.org/doi:10.1016/ B978-0- 443- 13701- 3.00243- 7

Liburd, J., & Duedahl, E. (2025). Regenerative tourism for flourishing futures. University of Southern Denmark. Center for Tourism, Innovation and Culture. TIC TALKS, No. 11. https://www.sdu.dk/en/forskning/tik/tic-talk-publications

Luong, V. H., Manthiou, A., Kang, J., & Nguyen, C. (2023). The building blocks of regenerative tourism and hospitality: a text-mining approach. Current Issues in Tourism, 27(3), 361–380. https://doi.org/10.1080/13683500.2023.2228974

Lupton, K., & Samy, C. (2022). Restoring the balance between humanity and nature through tourism entrepreneurship: A conceptual framework. Journal of Tourism Futures, 8(3), 367-374. https://doi.org/10.1108/JTF-01-2022-0035.

Major, J., & Clarke, D. (2022). Regenerative tourism in Aotearoa New Zealand–A new paradigm for the VUCA world. Journal of Tourism Futures, 8(2), 194-199.

Mang, P., & Reed, B. (2012). Designing from place: a regenerative framework and methodology. Building Research & Information, 40(1), 23–38. https://doi.org/10.1080/09613218.2012.621341.

Mathisen, L., Søreng, S. U., & Lyrek, T. (2022). The reciprocity of soil, soul and society: the heart of developing regenerative tourism activities. Journal of Tourism Futures, 8(3), 330-341.

Matunga, H., Matunga, H., & Urlich, S. (2020). From exploitative to regenerative tourism: Tino rangatiratanga and tourism in Aotearoa New Zealand. MAI Journal, 9(3), pp. 295–308. https://doi.org/10.20507/MAIJournal.2020.9.3.10

Miedes-Ugarte, B., & Flores-Ruiz, D. (2024). Strategies for the Promotion of Regenerative Tourism: Hospitality Communities as Niches for Tourism Innovation. Administrative Sciences, 15(1), 10, 1-18. https://doi.org/10.3390/admsci15010010.

Nicholls, J. (2022). 3 Countries to Visit if You're Serious About Protecting the Planet. https://www.qantas.com/travelinsider/en/lifestyle/business/regenerative-tourism-sustainable-travel.html adresinden 03.06.2025 tarihinde alınmıştır.

O'Dwyer (t.y.). 5 Opportunities and 5 Challenges of Regenerative Tourism. https://www.thetourismspace.com/blog/opportunities-challenges-regenerative-tourism adresinden 04.06.2025 tarihinde alınmıştır.

Owen, C. (2007). Regenerative tourism–Re-placing the design of ecotourism facilities. The International Journal of Environmental, Cultural, Economic and Social Sustainability, 3(2), 175-181.

Pearson, R. E., Bardsley, D. K., & Pütz, M. (2024). Regenerative tourism in Australian wine regions. Tourism Geographies, 1–23. https://doi.org/10.1080/14616688.2024.2328615.

Paddison, B., & Hall, J. (2024). Regenerative tourism development as a response to crisis: harnessing practise-led approaches. Tourism Geographies, 1–18. https://doi.org/10.1080/14616688.2024.2381071.

Planetary Health Check (2024). Our planet's vital signs are flashing red. https://www.planetaryhealthcheck.org/ adresinden 29.05.2025 tarihinde alınmıştır.

Pollard, W., Rajendran, D., Sendjaya, S., & Neesham, C. (2023). Organisational culture and effectiveness in ecotourism: the case of World-Wide Opportunities on Organic Farms Australia (WWOOF Australia). Asia Pacific Journal of Tourism Research, 28(2), 111-126. https://doi.org/10.1080/10941665.2023.2207683.

Pollock, A. (2012). Conscious travel: Signposts towards a new model for tourism. Paper presented at the 2nd UNWTO International Congress on Ethics and Tourism. Quito, Ecuador: 11-12 September 2012.

Pollock, A. (2019). Regenerative tourism: The natural maturation of sustainability. https://medium.com/activate-the-future/regenerative-tourism-the-natural-maturation-of-sustainability-26e6507d0fcb adresinden 29.05.2025 tarihinde alınmıştır.

Qu, M., & Zollet, S. (2024). Regenerative creative tourism and community revitalization. Journal of Responsible Tourism Management, 4(1), 22-38. DOI: 10.47263/JRTM.04-01-02.

Rastegar, R. (2025). Regenerative justice and tourism: How can tourism go beyond restoration? Annals of Tourism Research, 111(103896), 1-4. https://doi.org/10.1016/j.annals.2025.103896.

Reed, B. (2007). Shifting from 'sustainability' to regeneration. Building Research & Information, 35(6), 674-680. https://doi.org/10.1080/09613210701475753

Romão, J. (2025). From (Un)Sustainable to Regenerative Tourism Planning and Management. J. Romão (Ed.) Economic Geography of Tourism. Springer, Cham, pp. 207-226. https://doi.org/10.1007/978-3-031-88626-3_12

Sawu, M. R., & Ridla, M. (2024). Tourist engagement model of regenerative tourism destinations: A case study of Egon Buluk tourism village, Sikka Regency, East Nusa Tenggara province. Journal of Global Hospitality and Tourism, 3(1), 242-253. https://www.doi.org/10.5038/2771-5957.3.1.1034.

Sheldon, P. (2022). Regenerative Tourism in The Encyclopedia of Tourism Management and Marketing, Ed. Buhalis, D., p. 646-650. Edward Elgar Publishing.

Tham, A., & Sharma, B. (2023). Regenerative tourism: Opportunities and challenges. Journal of Responsible Tourism Management, 3(1), 15-23. https://doi.org/10.47263/JRTM.03-01-02.

UNDP (2025). Choosing tomorrow: The promise of a sustainable future. https://www.undp.org/ adresinden 23.05.2025 tarihinde alınmıştır.

UNSDG (2025). 2030 Agenda and the Sustainable Development Goals. https://unsdg.un.org/2030-agenda adresinden 30.05.2025 tarihinde alınmıştır.

UNWTO (2024). International tourism recovers pre-pandemic levels in 2024. https://www.unwto.org/news/international-tourism-recovers-pre-pandemic-levels-in-2024 adresinden 30.05.2025 tarihinde alınmıştır.

UNWTO (2025). Tourism for SDGs. https://www.unwto.org/tourism-in-2030-agenda adresinden 20.05.2025 tarihinde alınmıştır.

Wray, S. (2020). Amsterdam adopts first 'city doughnut' model for circular economy. https://www.smartcitiesworld.net/news/news/amsterdam-adopts-first-city-doughnut-model-for-circular-economy-5198 adresinden 03.06.2025 tarihinde alınmıştır.

WWF (2024) Living Planet Report 2024 – A System in Peril. WWF, Gland, Switzerland. ISBN: 978-2-88085-319-8. https://www.wwf.org.uk/sites/default/files/2024-10/living-planet-report-2024.pdf adresinden 10.09.2025 tarihinde alınmıştır.

WWF (2025). Yaşayan gezegen raporu. https://www.wwf.org.tr/ adresinden 23.05.2025 tarihinde alınmıştır.

WTTC (t.y.). Yenileyici seyahat ve turizmin faydaları nelerdir? https://travelhub.wttc.org/blog/what-is-regenerative-travel adresinden 03.06.2025 tarihinde alınmıştır.

Yıldız, E., & Yarkıcı, S. (2024). Aşırı turizm ve aşırı turizmle mücadele eden destinasyonlar. International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR), 11(105), 623-633. https://doi.org/10.5281/zenodo.10926569.

Zaman, U. (2024). Missing the forest for the trees: Scientometric analysis of" Sustainable versus regenerative" tourism (1966-2023). Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences (PJCSS), 18(2), 468-502. https://hdl.handle.net/10419/301676.

Zaman, U., Aktan, M., Agrusa, J., & Khwaja, M.G. (2022). Linking regenerative travel and residents' support for tourism development in Kaua'I Island (Hawaii): Moderatingmediating effects of travel-shaming and foreign tourist attractiveness. Journal of Travel Research, 1-20. https://doi.org/10.1177/00472875221098934.

Extended Summary

Regenerative Tourism: A Conceptual Review and Global Best Practices

Regenerative tourism—also known as rejeneratif turizm in Turkish—is an emerging paradigm that goes beyond the limits of traditional sustainable tourism by proposing a transformative, proactive, and restorative approach to tourism development. Although it is a new concept in Turkish tourism literature; it is increasingly discussed on a global scale. The concept of regenerative tourism, which emerged as a response to the negative impacts of mass tourism and changing tourist demands, has gained importance, especially with the pandemic and the crises faced by ecosystems, and has increasingly become an inevitable part of the tourism industry. The concept of regenerative tourism, which is a reaction to commercialization of local cultures, the exposure of destinations to overtourism, and global and environmental degradation, aims to be effective in tourist preferences and behaviors and to ensure sustainability of the industry. This comprehensive review examines the evolution of the concept, its fundamental principles and objectives, and the global best practices shaping its application. The aim is to provide an integrated understanding that may guide future academic studies and practical initiatives, especially within the Turkish context.

Introduction

Tourism is often associated with positive images—pristine landscapes, cultural heritage, leisure, and enjoyment. Yet, mass tourism has brought significant environmental degradation, cultural commodification, and socio-economic inequalities. The World Tourism Organization (UNWTO) reported 1.4 billion international tourists in 2024, marking a near-complete recovery to pre-pandemic levels. This growth has intensified issues such as overtourism, waste, habitat destruction, and the erosion of local identity and values.

In response, sustainable tourism emerged to mitigate tourism's negative impacts by focusing on resource conservation and harm reduction. However, scholars and practitioners have recognized the limitations of merely sustaining the status quo. The urgency of climate change, biodiversity loss, and the transformative effects of the COVID-19 pandemic have catalyzed interest in a new approach—regenerative tourism—that seeks to restore, heal, and improve the social and ecological systems affected by tourism.

Conceptual Framework

Regenerative tourism is not merely a new niche type of tourism but a holistic, system-based framework aimed at shifting tourism's role from passive conservation to active restoration. Its goal is to ensure that tourism activities leave destinations in a better state than they were before, while simultaneously enhancing the well-being of local communities and ecosystems. It can be defined as a transformational approach that enhances the regenerative capacity of communities and ecosystems, supports the development of tourist destinations, and strengthens the potential to create net positive impacts. Regenerative tourism emphasizes improving human health and well-being by paying attention to the health of ecosystems, rather than merely focusing on increasing the number of tourists.

At its core, regenerative tourism reframes the human-nature relationship. It treats destinations not simply as products to consume but as living systems that require care and stewardship. This paradigm promotes co-creation of value among tourists, local communities, service providers, and policymakers, aiming for a net-positive impact.

Key differences distinguish regenerative tourism from sustainable tourism:

- Sustainable tourism focuses on reducing harm and maintaining current conditions; regenerative tourism emphasizes improving conditions and creating new value.
- Sustainable tourism often centers on environmental conservation; regenerative tourism integrates ecological restoration, cultural revival, and social justice.
- In sustainable tourism, tourists remain primarily consumers; regenerative tourism encourages tourists to become active participants and co-creators of positive change.

These distinctions illustrate why regenerative tourism is increasingly viewed not merely as an alternative but as a necessary evolution of tourism in this new era.

Regenerative tourism can be defined as a transformative approach that enhances the regenerative capacity of societies and ecosystems, supports the development of tourist destinations, and strengthens the potential to create net positive impacts. Regenerative tourism emphasizes improving human health and well-being by paying attention to the health of ecosystems, rather than merely focusing on increasing the number of tourists. Regenerative tourism fundamentally represents a holistic and transformative perspective aimed at guiding tourism practices in the field, rather than being a new type of tourism. This approach is considered a paradigm shift with the potential to reshape the sector, going beyond viewing tourism activities merely as an economic relationship, and focusing on human-nature-society relations. In other words, regenerative tourism emphasizes the necessity of acting with the awareness that steps to protect planetary health will be critically important, especially in the next five years, in an era marked by increasing environmental degradation, social inequalities, and cultural erosion. In this context, it serves as a roadmap for individuals, institutions, and communities who not only manage the current situation but also take on the responsibility of transforming the future. Regenerative tourism promotes an understanding that respects the planet's ecological boundaries, centers local knowledge and values, supports the subjectification of communities, and makes tourists active participants in this transformation. Therefore, it represents a step beyond sustainability in the tourism sector, offering a holistic transformation framework that integratively addresses ecological restoration, cultural revitalization, and social justice goals.

Principles and Objectives

Literature reviewed in the study outlines several core principles of regenerative tourism, which include:

- Cultural Enrichment: Strengthening and reviving local identities and intangible cultural heritage rather than merely commercializing them.
- Holistic Well-being: Integrating ecological, social, and economic dimensions to promote balanced development.
- Co-creation of Value: Encouraging collaboration among stakeholders to maximize collective benefits.
- Ecological Restoration: Actively improving and restoring damaged natural environments.
- Transformative Experiences: Designing tourism practices that foster long-term socio-ecological health rather than short-term profit.
- Empowering Local Communities: Involving residents in decision-making processes and ensuring fair distribution of tourism benefits.

To achieve these aims, regenerative tourism requires a collective vision and shared commitment among all stakeholders. It moves away from seeing tourism purely as an economic sector, viewing it instead as an interconnected part of broader social and ecological systems.

Regenerative vs. Sustainable Tourism

While sustainable tourism and regenerative tourism share the ultimate goal of long-term viability, their methods and philosophies diverge.

Sustainable tourism typically:

- focuses on harm reduction and conservation.
- measures success by limiting damage or maintaining baseline conditions.
- treats tourists primarily as conscious consumers.

Regenerative tourism:

- emphasizes restoration, renewal, and creating net-positive impacts.
- encourages tourists to become active contributors and even volunteers.
- aims to improve ecological and social systems rather than simply maintaining them.

For instance, a sustainable hotel might reduce water usage and encourage recycling, while a regenerative hotel could establish permaculture gardens, collaborate with local farmers, and involve guests in ecological restoration activities. This paradigm shift recognizes that passive conservation alone is insufficient given today's environmental and social crises.

Challenges and Future Directions

Despite its promise, regenerative tourism faces various challenges such as implementation complexity, measurement and certification and market perception. Its Implementation is complex as regeneration requires systemic thinking, long-term planning, and multi-stakeholder cooperation, which can be difficult in fragmented tourism industries. Measurement and certification is inherently complex due to defining and quantifying "regeneration". Market perception requires transforming tourist mindsets from passive consumers to active participants which involves cultural change. Nevertheless, these challenges also present opportunities for innovation. Future research could explore:

- Comparative analyses of regenerative tourism practices across countries.
- Stakeholder perspectives, especially local communities' roles.
- Intersections with other tourism types, such as gastronomic tourism, agro-tourism, and volunteer tourism.

In Türkiye, regenerative tourism could support rural development, protect cultural heritage, and enhance biodiversity. The country's rich biocultural landscapes and diverse gastronomy present unique opportunities to implement regenerative practices tailored to local contexts.

Global Best Practices

Regenerative tourism is being operationalized worldwide through a range of innovative initiatives. Some notable examples include the following:

New Zealand's Tiaki Promise: Encourages tourists to respect and protect the natural environment, cultural heritage, and local communities, supported by certification schemes for regenerative tourism businesses.

Costa Rica's Osa Peninsula and Lapa Ríos Lodge: Focuses on rainforest restoration, biodiversity conservation, and community education, transforming degraded lands into thriving ecosystems.

Hawai'i's Mālama Hawai'i Program: Engages visitors in volunteer projects like beach cleanups and native reforestation, rooted in the Hawaiian value of "mālama" (to care for).

Scotland's North Highland Initiative: Combines rural economic development with habitat restoration and carbon-neutral strategies.

Myanmar's Community-Based Tourism Project: Led by Intrepid Travel and ActionAid, offering authentic local experiences while generating alternative incomes for marginalized communities.

Amsterdam's Doughnut Model: Applies a framework balancing ecological limits with social foundations, integrating tourism decisions into a broader urban sustainability strategy.

Barbados' Walker's Reserve: Reclaims a former quarry into an eco-agriculture hub, blending ecological regeneration with tourism.

Finland's Sustainable Travel Finland program: Certifies businesses and destinations, encouraging travelers to select operators committed to regenerative practices.

These case studies illustrate regenerative tourism's versatility and adaptability across different cultural and ecological contexts. They also demonstrate how tourism can contribute not only to environmental restoration but also to cultural revival and socio-economic empowerment.

Conclusion

Regenerative tourism represents a paradigm shift from merely minimizing harm to actively creating positive change. It aspires not only to preserve what exists but to improve destinations, empower communities, and heal ecological systems. By transforming tourists into co-creators rather than consumers, regenerative tourism fosters deeper, more meaningful relationships between visitors, hosts, and places.

This study highlights regenerative tourism as an emerging yet increasingly mainstream model. It holds particular relevance for countries like Türkiye seeking to align tourism development with broader sustainability and cultural preservation goals. Ultimately, regenerative tourism is not just a tourism model but an ethical commitment and strategic necessity in an era of global ecological and social challenges.

By adopting regenerative principles, the tourism sector can evolve into a catalyst for long-term ecological restoration, cultural revitalization, and social equity—creating a future where tourism truly benefits both people and the planet.